

דף למנחה

ספר ישעיהו פרקים ל"ז - מ"א

תוכן הפרקים שנלמדו השבוע

פרק ל"ז - תפילות חזקיהו ומפלת סנחריב

פרק ל"ח - מחלת חזקיהו ורפוייה

פרק ל"ט - שליחי מדרך בלאדן ונבואת הגלות

פרק מ' - נבואת נחמה לירושלים וגדולת ה'

פרק מ"א - הבטחת גאולה

פרקים ל"ז-ל"ט הם פרקים סיפוריים המתמקדים בזמן הגעת סנחריב לירושלים ובנפילתו. בכך, הפרקים הללו מסכמים את החלק הראשון של נבואות ישעיהו, ומציגים את התגשמות הנבואות העוסקות בכיבוש האשורי ובישועה. בפרק מ' נפתחת יחידה חדשה של נבואות נחמה וגאולה לאחר החורבן, הנמשכות עד סוף הספר. נקדיש היום את השיעור לבחינת מעשיו של חזקיהו והתמודדותו עם תמורות תקופתו והאיום הכבד מולו הוא ניצב.

לימוד מעמיק

השתדלות חזקיהו מול האיום האשורי

תקופת מלכותו של חזקיהו לא הייתה תקופה פשוטה בתולדותיו של עם ישראל. אל מול עיניהם של אנשי יהודה עולה תגלת פלאסר מלך אשור, מחריב את שומרון ומגלה את אנשי הממלכה. ניכר לכל כי הגיעה עת השילום - גזר הדין על חטאייה של ממלכת ישראל. עשרה שבטים גולים ומתבוללים בין האומות, ונותרים רק שניים-שלושה שבטים בממלכת יהודה. המראה שמתקף בעיני חזקיהו מסמן איום משמעותי על גורלו של עם ישראל ועל גורלה של ירושלים. האיום נוגע בשתי חזיתות: האחת פוליטית - עלייתה של אימפריה עוצמתית שמחריבה את העמים שאינם סרים למרותה, ומאיימת על קיומו הפיזי של עם ישראל. השנייה רוחנית - החשש ממאיסתו של ה' בישראל ומאיבוד הגנתו. כאשר חזקיהו רואה את חורבן ממלכת ישראל, שהתרחש למרות הברית בין ה' לישראל, חזקיהו מבין שאין ערובה לכך שה' לא ימאס בממלכת יהודה. חזקיהו חושש שאם עם ישראל לא יתקן את מעשיו, יתכן שתתפרק הברית בין ה' לישראל, והתוצאות יהיו הרות אסון.

אל מול האיום המשולב הזה עומד חזקיהו, ונראה כיצד כל פעולותיו קשורות לניסיון להתמודד ולהציל את שניתן. נבחן את הכיוונים השונים בהם פועל חזקיהו.

חלק א - מהפכה דתית

תחילת תיאורה של תקופת חזקיהו בספר מלכים היא חיובית ואופטימית עד מאד: וַיַּעַשׂ הַיְיָרְבֵּי בְּעֵינֵי ה' כְּכֹל אֲשֶׁר-עָשָׂה דָּוִד אָבִיו: הוּא הִסִּיר אֶת-הַבַּמֹּת וְשִׁפַּר אֶת-הַמִּצְבֹּת וְכָרַת אֶת-הָאֲשֵׁרָה וְכָתַת נֶחֱשׁ הַנְּחֹשֶׁת אֲשֶׁר-עָשָׂה מֹשֶׁה כִּי עָדָה-הֵימֹם

ההמה היה בני-ישראל מקטרים לו ויקרא-לו נחשתן: בה' א-להי-ישראל בטח ואחריו לא-היה כמוהו בכל מלכי יהודה ואשר היה לפניו: וידבק בה' לא-סר מאחריו וישמור מצותיו אשר-צוה ה' את-משה: והיה ה' עמו בכל אשר-יצא ישפיל וימרד במלך-אשור ולא עבדו: והא-הכה את-פלטשתים עד-עזה ואת-גבוליה ממגדל נוצרים עד-עיר מבצר (מלכים ב' י"ח, ג-ח)

פסוקי הפתיחה (שהם גם סיכום) על חזקיהו מציינים דמות מושלמת המזכירה לנו בצדקותה את דוד המלך, הן באמירה מפורשת - 'ככל אשר עשה דוד אביו, הן ברמיזה ע"י שימוש בביטויים ייחודיים דומים - 'בכל אשר יצא ישכיל', והן בתיאור המעשים - 'הסיר את הבמות' ומיקד את עבודת ה' במקדש, כמו ששאף דוד כשתכנן הקמת בית לה'.

לעומת התיאורים החיוביים האלה אנו מוצאים בדברי הנביאים ביקורת קשה על המתרחש בירושלים בימי חזקיהו. העדות הראשונה לכך היא בנבואה הפותחת את ספר ישעיהו. התיאור של יהודה החרבה ושל ירושלים שנותרה 'כסוכה בכרם', 'כעיר נצורה' - מרמז על כך שהנבואה הראשונה בספר שייכת לתקופת חזקיהו. תיאור המצב חברתי בעם בנבואה זו, הפוך לגמרי מהרושם שקבלנו עד כה על חזקיהו: איכה היתה לזונה קריה נאמנה מלאתי משפט צדק יליו בה ועתה מרצחים: כספך היה לסיגים סבאך מהול במים: שרץ סודרים וחברי גנבים פלו אהב שחד ורדף שלמנים יתום לא ישפטו וריב אלמנה לא יבוא אליהם: (ישעיהו א', כא-כג). ישעיהו מתאר שחיתות של שרים ושופטים המועלים בתפקידם למען השררה והעושר. תיאורים דומים מופיעים גם בנבואתו של מיכה, שניבא באותה התקופה: שמעו-נא זאת ראשי בית יעקב וקציני בית ישראל המתעבים משפט ואת כל-הישרה יעקשו: בנה ציון בדם וירושלם בעול ה: ראשיה בשחד ישפטו וכהנייה במחיר יורו ונביאיה בכסף יקסמו ועלה' ישענו לאמר הלווא ה' בקרבנו לא-תבוא עלינו רעה: לכן בגללכם ציון שדה תחרש וירושלם עיין תהיה והר הבית לבמות יער (מיכה ג', ט-יב).

הפער בין המקורות יכול ללמד אותנו כי אין לראות את תקופתו של חזקיהו כיחידה אחת שכולה טוב. חזקיהו קיבל לידיו ממלכה חוטאת: הן רוחנית (בעקבות חטאי אחז אביו) והן חברתית. לאור תוכחות הנביאים, הוא מוביל מהפכה הדרגתית, ומתמודד אל מול התופעות החברתיות הבעייתיות שפשוט סביבו, בעיקר בקרב השרים.

אנו עדים לתגובתו הישירה של חזקיהו לנבואות התוכחה של הנביאים מתוך סיפור המסופר כמה שנים לאחר מכן, בספר ירמיהו. כאשר ירמיהו מנבא לכל העם כי המקדש אשר בירושלים יחרב כשילה, עורכים לו השרים והכהנים משפט שדה על דברי הכפירה לכאורה. אחד ממקרי המבחן שמובאים בפני העם הוא נבואת מיכה אותה ציטטנו, ותגובתו של חזקיהו אליה: מיכה המורשתי היה נבא בימי חזקיהו מלך-יהודה ויאמר אל-כל-עם יהודה לאמר כה-אמר ה' צבאות ציון שדה תחרש וירושלם עיין תהיה והר הבית לבמות יער: ההמת דמתהו חזקיהו מלך-יהודה וכל-יהודה הלא ירא את-ה' ויחל את-פני ה' וינחם ה' אל-הרעה אשר-דבר עליהם (ירמיהו כ"ו, יח-יט). זהו מקרה ייחודי המעיד על השפעתיה של הנבואה. כאשר אנו קוראים את נבואות הפורענות והתוכחה בנביאים אחרונים, בדרך כלל איננו יודעים כיצד הגיבו העם והמלך למשמע הנבואה, ולעתים התחושה היא כי כל דבריהם נופלים על אזנים ערלות. כאן אנו לומדים בדרך אגב על אפיו של חזקיהו, הפותח את אזניו לנבואות ולאזהרות, ומוכן לפעול לתיקון המצב בעם על מנת להציל את העם מחורבן (על תכונה זו ראה [בפוסט מאת הרב ד"ר יואל בן נון](#)).

עדות מעשית לכך ניתן לראות בנבואת ישעיהו בפרק כ"ב. במסגרת 'משא גיא חזיון', שולח ה' את ישעיהו לבקר את שבנא אשר על הבית ולהוכיח אותו על גאוותו. מעדויות שונות במקרא ומחוץ לו אנו לומדים כי משרת 'אשר על בית' היא אחד התפקידים החזקים ובעלי ההשפעה הגדולים בממלכה. נראה כי ישעיהו מוכיח את שבנא על היותו אחד מאותם שרים הדואגים לכבודם ולעושרם, ומשחיתים את החברה והמשפט. בעקבות זאת ישעיהו מנבא על נפילתו של שבנא מתפקידו, ועל מינוי אליקים במקומו: והדפתוך ממצבך וממעמדך ידרסך: והיה ביום ההוא וקראתי לעבדי לאליקים בן-חלקיהו: והלבשתיו בגנתך ואבגנטך אחזקנו וממשלתך אתו בידו והיה לאב ליושב ירושלם ולבית יהודה (כ"ב, יט-כא). אמנם ישעיהו מנבא שהמפלה תבוא מידי ה', אך נראה כי חזקיהו שמע את הדברים ופעל כבר בעצמו להוריד את השר הסורר מגדולתו ולמנות במקומו את אליקים, הראוי יותר. כך אנו מוצאים שכאשר רבשקה מגיע אל ירושלים, כבר מופיעים האנשים בתפקידיהם החדשים: ויצא אליו אליקים בן-חלקיהו אשר על-הבית ושבנא הספר ויזאח בן-אסף המזכיר: (ל"ו, ג)

בנוסף למאבק החברתי, חזקיהו מנסה להטות את לב העם לעבודת ה' לבדו, ולשם כך נוקט במעשים יוצאי דופן. תחילה הוא מסיר את הבמות, מקומות ששמשו לעבודת ה' מחוץ לבית המקדש. למרות הביקורת העקבית מפי

הנביאים על קיומן של הבמות, נראה כי כל מלכי יהודה הצדיקים שמלכו עד כה בחרו שלא להילחם נגד התופעה, כנראה מפני שראו בבמות אמצעי חיובי לעבודת ה' בכל מקום. חזקיהו הוא הראשון בתולדות העם שמייחד את עבודת ה' למקום אחד בלבד, למקדש, ונראה כי הוא נוקט במעשה קיצוני כזה על מנת להפך את דין העם לזכות ולהצילם מחורבן. לא זו בלבד, אלא שחזקיהו גם קורא תיגר על מסורות נוספות - תמימות לכאורה ואף מוצדקות - שהיו לעם. הוא מכתת את נחש הנחושת שעשה משה במדבר, ושימש עד כה לרפואת העם (מל"ב י"ח, ד). למרות שהנחש נעשה בהיתר, ועד כה לא שמענו ביקורת על השימוש בו, חזקיהו רואה בו בעיה של חוסר בטחון בה'. חז"ל בברייתא (פסחים דף נ"ו ע"א) מוסיפים שחזקיהו גזר 'ספר רפואות'. אמנם איננו מכירים ספר כזה, אך נראה שעצם האפשרות שהייתה פתוחה בפני האנשים למצוא פתרון לבעיותיהם הרפואיות ללא פניה ישירה לה', נראה בעיני חזקיהו כפגם בביטחון בה'. הן את הנחש המרפא, והן את ספר הרפואות מעלים חזקיהו, על מנת שאדם חולה יפנה אל א-להיו בתפילה, ויפשפש במעשיו למחילה. (עוד על משמעות כיתות הנחש ב**פוסט מאת הרב יובל שרלו**).

מעניין לשים לב שחזקיהו נאלץ להתמודד בעצמו עם תוצאות מעשיו, כאשר חלה ולא היו לו אמצעים לרפוי. אכן, הפסוקים מתארים כי גם כאשר מגיעים הדברים אל מפתנו, אוחז המלך בדעתו ומאמין בכוחה של התפילה וההישענות על ה'. נפתח בנקודה זו את החלק השני של התמודדותו של חזקיהו באיום הקיומי על ממלכת יהודה - התפילה.

חלק ב - תפילה

בַּיָּמִים הָהֵם חָלָה חִזְקִיָּהוּ לְמוֹת וַיְבֹא אֵלָיו יִשְׁעִיָּהוּ בֶן אֲמוּן הַנְּבִיא וַיֹּאמֶר אֵלָיו כֹּה אָמַר ה' צוּ לְבִיתְךָ כִּי מֵת אַתָּה וְלֹא תַחֲיֶה. וַיִּסַּב חִזְקִיָּהוּ פָּנָיו אֶל הַקִּיר וַיִּתְפַּלֵּל אֵל ה' (ישעיהו ל"ח, א-ב).

תלמוד בבלי מסכת ברכות דף י עמודים א-ב (מתורגם):

"מת אתה" - בעולם הזה, "ולא תחיה" - לעולם הבא.
אמר חזקיהו לישיעיהו: על מה כל זה?
אמר לו: משום שלא עסקת בפריה ורביה.
אמר לו: משום שחזיתי ברוח הקודש שיוצאים ממני בנים שאינם הגונים!
אמר לו: למה לך לעסוק בדברי הנסתרות של ה'? מה שאתה מצווה בו עליך לעשות, ומה שנוח לפני ה' - הוא יעשה.
אמר לו: הבא לי את בתך לאישה, אולי הזכות שלי ושלך יועילו ויצאו ממני הגונים.
אמר לו: כבר נגזרה עליך גזירה.
אמר לו: בן אמוץ, כלה נבואתך וצא! כך מקובלני מבית אבי אבא - אפילו חרב חדה מונחת על צוארו של אדם אל ימנע עצמו מן הרחמים. מיד: "ויסב חזקיהו פניו אל הקיר ויתפלל אל ה'" (ישעיהו ל"ח, ב).

הגמרא מציגה דיון המתנהל בין חזקיהו לישיעיהו על מחלתו של חזקיהו, במהלכו מתוארות שתי גזירות מן השמים - האחת קדומה, המנבאת שיוולדו לחזקיהו בנים לא טובים, והשניה עכשווית על מחלתו. את שתי הגזירות הללו מסרב חזקיהו לקבל. ראשית, הוא אינו מוכן לקבל שיוולדו לו בנים סוררים. הוא מבקש למנוע זאת על ידי הימנעות כללית מהולדה, וגם לאחר הבנת הטעות הוא מחפש כיצד להשפיע על הגזירה הא-להית ולשנות אותה בעזרת נישואין לבתו של ישיעיהו, אשר אולי יועילו להולדת בן ראוי. מול שני הניסיונות הללו תגובתו של ישיעיהו עקבית - גזרתו של ה' מוחלטת. ה' יעשה את הראוי בעיניו, ועל האדם לפעול במסגרת התנאים שניתנים לו ולקיים את המצווה עליו. שנית, כאשר שומע חזקיהו את דעתו של ישיעיהו על גזירות א-להיות הוא מגרש אותו מלפניו ומבהיר - גם את גזרת המוות לא אקבל, אין דבר כזה גורל חתום. הוא מסב פניו אל הקיר ופונה לה' בתפילה, מתוך אמונה כי תמיד יש מקום לשינוי הגזירה בעזרת השתדלות אנושית.

נראה כי אותו וויכוח עולה מן הפסוקים גם לגבי ההתמודדות עם האיום האשורי. כאשר שומע חזקיהו את נאום רבשקה, המחרף ומאיים על אנשי ירושלים הוא שולח משלחת לישיעיהו בבקשה שיתפלל בעדם: וַיְהִי כְשִׁמְעַתְּ הַמֶּלֶךְ חִזְקִיָּהוּ וַיִּקְרַע אֶת-בְּגָדָיו וַיִּתְבַּס בְּשֶׁקַּת וַיֵּבֵא בַיִת ה': וַיִּשְׁלַח אֶת-אֱלִיָּקִים אֲשֶׁר-עַל-הַבַּיִת וְאֵת שְׁבַנְיָה הַסּוֹפֵר וְאֵת הַכֹּהֲנִים מִתְּפִסִּים בְּשִׁקִּים אֶל-יִשְׁעִיָּהוּ בֶן-אֲמוּן הַנְּבִיא: וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו כֹּה אָמַר חִזְקִיָּהוּ יוֹם-צָרָה וְתוֹכַחָה וְנִאֲצָה הַיּוֹם הַזֶּה כִּי בָאוּ בָנִים עִד-

משֶׁבֶר וְכַח אֵין לְלֹדָה: אוֹלֵי יִשְׁמַע ה' אֶ-לֵהֶיךָ אֶת דְּבָרֵי רַב־שָׁקָה אֲשֶׁר שָׁלַח מֶלֶךְ-אֲשׁוּר אֲדֹנָיו לְחַרֵף אֶ-לֵהִים חַי וְהוֹכִיחַ בְּדָבָרִים אֲשֶׁר שָׁמַע ה' אֶ-לֵהֶיךָ וְנִשְׁאַתְּ תִפְלָה בְּעַד הַשְּׂאֲרִית הַנִּמְצָאָה (ל"ז, א-ד). חזקיהו חושש מגזרת ה' על ירושלים, ומבקש מישעיהו להצטרף למאמץ המניעה. בתור נביא, שתפילתו קרובה אצל ה', חזקיהו מצפה שישעיהו יתפלל על הסרת הגזירה מעל ירושלים. אך ישעיהו אינו מתרגש. הוא יודע, על פי הנבואה, שהישועה מובטחת, ולשיטתו אין חשש ממשי, ואפילו אין צורך להתפלל. לכן הוא שולח את אנשי חזקיהו להשיב לו כי חזרתו של סנחריב לביתו כבר מובטחת: וְאָמַר אֲלֵיהֶם יִשְׁעִיהוּ כֹה תֹאמְרוּן אֶל-אֲדֹנֵיכֶם כֹּה אָמַר ה' אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל מִפְּנֵי הַדְּבָרִים אֲשֶׁר שָׁמַעְתָּ אֲשֶׁר גָּדְפוּ נְעָרֵי מֶלֶךְ-אֲשׁוּר אוֹתִי: הִנְנִי נוֹתֵן בּוֹ רוּחַ וְשָׁמַע שְׁמוֹעָה וְשָׁב אֶל-אֲרָצוֹ וְהִפְלִיתִיו בְּחָרְבַּבְּאֲרָצוֹ (ל"ז, ו-ז). ואמנם, מלך אשור שומע שמועה הגורמת לו לעזוב את ערי יהודה. אך לא אל ביתו הוא שב, כי אם למלחמה במצרים, ובדרך הוא שולח לחזקיהו ספר המחרף את ה' ומשווה אותו לאלילי העמים האחרים שנפלו לפניו. חזקיהו עודנו חושש מן הגזירה, אולי מאמין כי כל עוד שצבא אשור באזור, ועודנו בעוצמתו, עלול החטא לגרום להפרת הנבואה ולכיבוש ירושלים. אפילו אם יאמין לנבואתו של ישעיהו כי סנחריב ישוב לביתו וימות, האיום האשורי עדיין ירחף מעל העם, שמא יקום מלך חדש על אשור וישיב את צבאו למסע הכיבושים (ראה גם בפירושו [החיד"א](#)). יחד עם זאת, בשלב הזה חזקיהו, החפץ לעשות כל השתדלות אפשרית, כבר מבין כי לא יוכל לבנות על הנביא שיתפלל על העם שכן לדעתו הכל גזר וידוע. ואם מישעיהו לא תבוא הישועה, חזקיהו יעשה זאת בעצמו - כשם שהוא מתפלל על רפואתו, כך גם כאן הוא פונה אל בית ה' ופותח בתפילה עצמאית על הצלת ירושלים (אפשרות אחרת להבנת החלטתו של ישעיהו שלא התפלל ב**פוסט מאת הרב ד"ר בני לאו**).

שאלה לדין

מהו לדעתכם מקומה של התפילה אל מול גזירה שכבר נגזרה? האם יכולה התפילה להועיל 'לשנות' את דעתו של ה'? ואם כן - כיצד?

בשני הסיפורים עונה ה' לתפילתו של חזקיהו. בשניהם הוא מתבשר על ידי הנביא על הסרת האיום באופן מוחלט, ואף נוסף לכך אות: לא רק שמחלתו תסור, אלא הוא יחיה עוד 15 שנים. הבטחה לטווח רחוק דורשת אות שאין זה רק ריפוי רגעי, ועל כן הוא מקבל את אות המעלות. כך גם עם חיל סנחריב - לא רק שישוב לארצו, אלא ה' קורא עליו מלחמה ומשמיד את צבאו כך שלא יוכל להתקרב לירושלים. גם כאן, הבטחת הישועה היא לטווח ארוך - שלא ישוב האיום והשארית תוכל להוסיף שורש למטה ופרי למעלה - ועל כן נדרש אות. בשתי הסיטואציות, חזקיהו הצליח לשנות את הגזירה משמים על ידי תפילתו, ולכאורה צדק בתפיסתו שיש מה לפעול על מנת להשפיע על הגזירה האלוקית.

אולם, לגבי הולדת הבן, נראה שמעשיו של חזקיהו לא כל כך הועילו. חזקיהו נשא לאשה את בתו של ישעיהו - חפציבה (על שם נבואתו של ישעיהו ב**פרק סב**), והבן שנולד להם הוא מנשה, המלך שהביא את ממלכת יהודה לשפל רוחני ומוסרי שלא היה כמוהו, ובעקבות זאת נגזרה גזרת החורבן. (בכל זאת ניתן לראות ריכוך כלשהו של הגזירה. ראה על כך ב**פוסט מאת ירדן שטרן**).

חלק ג - השתדלות מדינית והכנות למצור

במקביל לוויכוח של חזקיהו עם ישעיהו לגבי כוחה של תפילה, ואולי כחלק מהשתדלותו הכללית לשינוי גזירות שמיים, פועל חזקיהו גם במישור המעשי על מנת למנוע את נפילת יהודה בידי אשור.

שאלה לדין

אילו פעולות מעשיות נוקט חזקיהו על מנת למנוע את הכיבוש האשורי? ומה דעתכם על מעשיו?

מעשיו של חזקיהו למניעת הכיבוש האשורי היו רבים: חיזוק ביצורי העיר; סתימת המעיינות והטייתם אל תוך העיר; בניית החומה; הישענות על כוחה של מצרים לעזרה ולחיזוק מהלך המרד; תשלום שוחד לאשור מאוצרות בית ה' ומדלתות המקדש.

מומלץ לצפות בסרטוני מכון מגלי"ם: [הרחבת החומה](#), [נקבת השילוח](#), המתארים את ההכנות של חזקיהו לקראת המרד באשור.

אלה הם פעולות של מנהיג הלוקח אחריות על עמו ומעוניין לעשות כל שביכולתו כדי למנוע את נפילתם ביד האויב. למרות נבואות ההרגעה של ישעיהו, חזקיהו מעדיף להיות בטוח. המדרש אף דורש זאת לטובה, ומתאר את השתדלותו של חזקיהו, באופן דומה להכנותיו של יעקב לקראת המפגש עם עשו - דורון, תפילה ומלחמה:

קהלת רבה (וילנא) פרשה ט ד"ה ג:

דבר אחר: "טובה חכמה" - זו חכמתו של חזקיהו מלך יהודה, "מכלי קרב" - של סנחריב. אמר ר' לוי: שלוש גלויות הגלה סנחריב: פעם ראשונה הגלה שבט ראובן וגד, שנייה עשרת השבטים, שלישית בא על יהודה, מיד עמד חזקיהו וזיינם כלי זיין מבפנים והלבישם לבנים מבחוץ והתקין עצמו לשלשה דברים: לתפלה ולדורון ולמלחמה. לתפילה - דכתיב (ישעיה ל"ז, טו): "ויתפלל חזקיהו אל ה' וגו', לדורון - דכתיב (מלכים ב' י"ח, טז): "בעת ההיא קצץ חזקיהו וגו' ואת האמנות..." למלחמה - שנאמר (דברי הימים ב' ל"ב, ה): "ויעש שלח לרב ומגנם". ונעץ חרב על פתח בית המדרש ואמר: כל מי שאינו עוסק בתורה תהא החרב הזו עוברת על צוארו.

המדרש מאפיין את ההשתדלות של חזקיהו בשלושה מישורים: האחד - תפילה ולימוד תורה, השני - דורון (תשלום כדי למנוע כיבוש), והשלישי - הכנות למלחמה.

כפי שראינו, ההשתדלות של חזקיהו בתפילה הצליחה. אולם ההשתדלות הארצית למנוע את הגזירה מבוקרת ע"י הנביא, ולבסוף הביאה לחורבן גדול עוד יותר. נזכיר כאן את דברי ישעיהו בפרק ל': **כִּי כֹה־אָמַר אֲ-דָנִי ה' קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל בְּשׁוֹבָה וְנַחַת תּוֹשְׁעִין בְּהִשְׁקָט וּבְבִטְחָה תִהְיֶה גְבוּרַתְכֶם וְלֹא אֲבִיתֶם: וְהִאֲמָרוּ לֹא־כִי עַל־סוֹס נָגוּס עַל־כַּן הִנּוּסוּן וְעַל־קַל נִרְכַּב עַל־כַּן יִקְלוּ רַדְפֵיכֶם: אֲלֶיךָ אֶחָד מִפְּנֵי גְעֵרַת אֶחָד מִפְּנֵי גְעֵרַת חֲמֹשֶׁה תִּגְסוּ עַד אֲסִנוֹתֵיכֶם פְּתוּרֵי עַל־דָּאֵשׁ הָהָר וְכַגֵּם עַל־הַגְּבֵעָה: וְלִכֵּן יִחַפְּהוּ ה' לְחַנּוּכֶם וְלִכֵּן יָרוּס לְדַחְמְכֶם כִּי־אֲ-לֹהֵי מִשְׁפַּט ה' אֲשֶׁרֵי כֹל־חֹזְכֵי לוֹ (ל', יד-יח).** מפסוקים אלה עולה, כי כל עוד העם סומך על ישועה ארצית ובוחר להתעלם מהבטחות הנביא, החורבן יגדל והכיבוש האשורי יתרחב אל תוך יהודה (כלומר: הגזירה הרעה רק תגדל ולא תקטן), עד אשר יחלו המלך והעם את פני ה' ויבטחו בו. לפי זה, ניסיונו של חזקיהו להשפיע על המציאות באופן עצמאי, בהשתדלות משלו, למרות הבטחות הנביא, דווקא החמיר את המצב (ראה בפוסט **מאת הרב משה כהן**).

שאלה למחשבה:

נראה כי חזקיהו ניסה לאחוז בשני הקצוות של בטחון והשתדלות - הוא סמך על ישועת ה' ונשען עליו בתפילה, אך לא עצר עצמו מלעשות כל שביכולתו להשתדל למען כך ברמה המעשית. האם קיימת דרך אמצע המשלבת את השניים באופן שאינם מבטלים זה את זה? איזו רמה של השתדלות מותרת מספיק מקום לבטחון בה' ובכוחה של התפילה? מה אנחנו יכולים ללמוד מהסיפור הזה לגבי ההשתדלות הראויה בסיטואציות שונות בחיינו?

תנועתו הנפשית של חזקיהו - החרד לגורלו של העם ודואג להגן עליהם בכל דרך שיוכל - באה לידי ביטוי באופן מובהק בסיפור החותם את תקופתו: אירוח שליחי מלך בבל ונבואת הגלות. בעקבות מחלתו של חזקיהו, שולח אליו מלך בבל שליחים לדרוש בטובתו. חזקיהו שמח על הביקור ומארח אותם בנדיבות, אך לעומתו מגיע ישעיהו עם ביקורת ונבואה קשה: **וַיָּבֹא יִשְׁעִיָהוּ הַנְּבִיאָא־אֶל־הַמֶּלֶךְ חִזְקִיָהוּ וַיֹּאמֶר אֵלָיו מַה אָמַרוּ הָאֲנָשִׁים הָאֵלֶּה וּמֵאֵיזוֹ יָבֹאוּ אֵלֶיךָ וַיֹּאמֶר חִזְקִיָהוּ מֵאֶרֶץ רְחוֹקָה בָּאוּ אֵלַי מִבָּבֶל: וַיֹּאמֶר מַה רָאוּ בְּבֵיתְךָ וַיֹּאמֶר חִזְקִיָהוּ אֵת כָּל־אֲשֶׁר בְּבֵיתִי רָאוּ לֹא־הָיָה דָבָר אֲשֶׁר לֹא־הָרְאִיתִים בְּאֶרְצוֹתַי: וַיֹּאמֶר יִשְׁעִיָהוּ אֶל־חִזְקִיָהוּ שְׁמַע דְּבַר־ה' צְבָאוֹת: הֲנֵה יָמִים בָּאִים וְנִשְׂאָ כָל־אֲשֶׁר בְּבֵיתְךָ וְאֲשֶׁר אֶעְרֹב אֲבֹתֶיךָ עַד־הַיּוֹם הַזֶּה בְּכָל־לַאֲיוֹתֶיךָ דָבָר אָמַר ה': וּמִבְּנֵיךָ אֲשֶׁר יֵצְאוּ מִמֶּךָ אֲשֶׁר תּוֹלִיד יִקְחוּ וְהָיוּ סְרִיסִים בְּהִיכַל מֶלֶךְ בָּבֶל (ישעיהו ל"ט, ג-ז).** הביקורת של ישעיהו אינה מנומקת.

מה יכולה להיות הבעיה בהצגת האוצרות לשליחי מלך בבל?

מן הממצאים הארכיאולוגיים, אנו יודעים כי מרוך בלאדן היה ממנהיגי המרד נגד אשור במזרח. אם כן, יתכן שהשליחים שלו מציעים לחזקיהו להצטרף אל המרד, או מביעים הוקרה על חלקו במלחמה מול אשור. אם כך הוא הדבר, קבלת השליחים הללו בשמחה ופתיחת האוצרות בפניהם היא ביטוי לברית שכורת עמם חזקיהו ולגישתו המדינית להתחבר למעצמות באזור ולדאוג לביטחון יהודה באמצעים ארציים. הביקורת שמבטא כאן ישעיהו בעצם מתחברת לביקורת המתמשכת על מאמציו המדיניים של חזקיהו עד כה, וכעונש על ההתחברות למעצמה הבבלית (ואף כתוצאה מכך), מנבא ישעיהו כי זו תהיה הממלכה שתפיל לבסוף את יהודה. (עוד על כך [בפוסט מאת הרב ד"ר שוקי רייס](#) ובפוסט מאת עמוס חכם).

על זאת יש להוסיף את משמעות הצגת האוצרות של חזקיהו בפני השליחים. נראה כי בהצגת עושרו הרב, מבטא חזקיהו בפני השליחים את גודלו וחוזקו, מה שיכול לרמז על כך שתבוסת הצבא האשורי מיוחסת לחזקיהו. מצג גאוה זה הפוך לגמרי מהטפותיו של ישעיהו לחדול מן האדם ולהעצים את ישועת ה' - הן מצד העצמת כוחו של חזקיהו שלא כראוי (ושמע עוד ב**פוסט מאת דוד נתיב**) והן מצד טשטוש חלקו של ה' בישועה והחמצת ההזדמנות לפרסם את שם ה' לעמים אחרים ולמדינות הרחוקות (עוד על כך ב**פוסט מאת הרב בראון דסברג**).

בין כך ובין כך, האופן בו מקבל חזקיהו את שליחי מלך בבל מבטא את תפישתו הנשענת על השתדלות ארצית ומדינית להשגת מטרותיו, ועל מיקודו בהצללת עמו. אל מול נבואת ישעיהו, המתארת אסון חדש המתרגש על העם לדורות הבאים, חזקיהו לא מתרגש. את הגזירה הזו ינסו לשנות בדורות אחריו, על ידי תפילה ומעשים. מבחינתו - הוא הצליח להתמודד עם האיום המקומי והעכשווי, העם והעיר שבאחריותו הצליחו להחזיק מעמד. **וַיֹּאמֶר חֲזַקְיָהוּ אֶל־יְשַׁעְיָהוּ טוֹב דְּבַר־ה' אֲשֶׁר דִּבֶּרְתָּ וַיֹּאמֶר כִּי יְהִי שְׁלוֹם וְאַמֶּת בְּיָמַי (ל"ט, ח)**

סיכום

חזקיהו המלך קבל לידי מלכה חוטאת ומושחתת בתקופה של תמורות משמעותיות במרחב הפוליטי. אל מול עיניו נופלת ממלכת ישראל בידי אשור, שמאיימת להמשיך בכיבושיה ולהחריב גם את ממלכתו. בתקופה שכזו נדרש מחזקיהו להיות מנהיג חזק, והוא משתדל בכל יכולתו להיות המלך שיציל את העם מן הסכנה האורבת להם. הוא פועל בכמה מישורים: מהפכה חברתית ודתית - שמטרתה להשיב את העם בתשובה ולמקד את מבטם ומעשיהם לעבודת ה'; תפילה ובטחון בכוחו של ה' להציל; ובמקביל לכך השתדלות מדינית - ביטחוניית. חזקיהו מכין עצמו למרד כללי, למצור ממושך על ירושלים, ובבא העת מוכן גם להתקפל ולשלוח תשורת כניעה. כל זאת מתוך אמונה כי המציאות מושפעת קודם כל ממעשי האדם ומהשתדלותו - הן הרוחנית והן הגשמית.

להרחבה

[מת"ן על הפרק - דף לימוד לפרקים ל"ה-ל"ט](#)

[סיכום שיעור הרב ד"ר יואל בן נון - על המצב החברתי בימי חזקיהו ועל התיקון בעקבות הנביאים](#)

[מאמרים של הרב יצחק לוי: לדמותו של חזקיהו א', לדמותו של חזקיהו ב'](#)

[מאמרו של פרופ' יהודה אליצור: ישעיהו מול חזקיהו ומרדאך בלאדן](#)

[שיעור של הרב מנשה וינר: שיעור חינוך לחזקיהו](#)

[שיעור מאת טפת הלפרין: המחלוקת בין חזקיהו לישעיהו מתקיימת](#)

הקדמה לקראת השבוע הבא

בשבוע הבא נתחיל ללמוד את פרקי הנחמה בספר ישעיהו, ונתמקד בנושא גדולת ה' מול אפסות האלילים.